

Čitateljem „Slovenca“ za nedeljo 4. januarja

L. N. Tolstoj:

Zakaj?

Spomladi 1830. leta je prišel k panu Jaczewskemu na njegovo posestvo Roczanka edini sin njegovega pokojnega prijatelja, mladi Josip Migurski. Jaczewski je bil petinšestdesetleten mož, širokega čela, širokih pleč in prsi; obraz mu je bil rdeč kakor opeka, brki sivi in dolgi. Bil je to domoljub iz dobe druge delitve Poljske. Kot mladenič se je boril pod Kosciuskovim praporom in je iz celega srca sovražil Katarino II., apokaliptično vlačugo, kakor jo je imenoval, in njenega ostudnega izvoljenca, izdajalca Ponjatowskega; v obnovo Rzeczki Pospolite (poljske države) je veroval tako trdno, kakor je bil ponoči prepričan, da bo zjutraj solnce zopet vzhlo. Leta 1812. je poveljeval polku v vojski Napoleona Velikega, katerega je oboževal. Napoleonov polom ga je užalostil, vendar tudi poslej ni obupal nad obnovo poljske države, najsi tudi okrnjene. Ko je car Aleksander I. v Varšavi otvoril sejm, so njegove naide oživele, toda sveta alianca, reakcija po vsej Evropi, Konstantinovo samovoljno gospodstvo so pomaknili uresničenje njegovih srčnih upov zopet v daljino daljo. Leta 1825. se je umaknil Jaczewski na deželo in živel poslej stalno na svoji Roczanki; čas si je krajšal z gospodarstvom, lovom, s čitanjem listov in pisem, po katerih je še vedno goreče spremljeval vse politične dogodke svoje domovine. Bil je v drugo oženjen z neko revno, lepo plemkinjo, in ta zakon je bil nesrečen. Te svoje druge žene ni ljubil, ne spoštoval, jo občutil kot nadlogo in ravnal z njo grobo, kakor bi hotel nad njo maščevati svojo zmo, da se je v drugo oženil. Otrok od te druge žene ni imel. Iz prvega zakona je imel dve hčeri, starejšo Vando, veličanstveno lepoticu, ki se je vrednosti svoje lepote dobro zavedala in se na očetnem posestvu dolgočasila — in mlajšo Albino, ki je bila očetova ljubljanka, živahna, vitko dete z valovitimi, svetloplavimi lasmi, in velikimi, sivimi, blestečimi očmi, ki so kakor pri očetu stale da-le narazen.

Albina je bila stara petnajst let, ko je prišel Josip Migurski, ki je bil že preje kot dijak občeval pri Jaczewskih v Vilni, kjer so običajno prebivali zimo, in dvoril Vandi. Sedaj pa je prišel prvič kot popolnoma svoboden in odrasel mož k njim na deželo. Obisk mladega Migurskega je bil vsem prebivalcem Roczanke zelo ljub. Staremu je bil Migurski ljub, ker ga je spominjal na očeta, prijatelja iz let, ko sta bila še oba mlada, pa tudi zato, ker je goreče in polna rožnatih nad pripovedoval o revolucionarnem gibanju ne samo na Poljskem, marveč tudi v inozemstvu, odkoder je bil pravkar prišel.

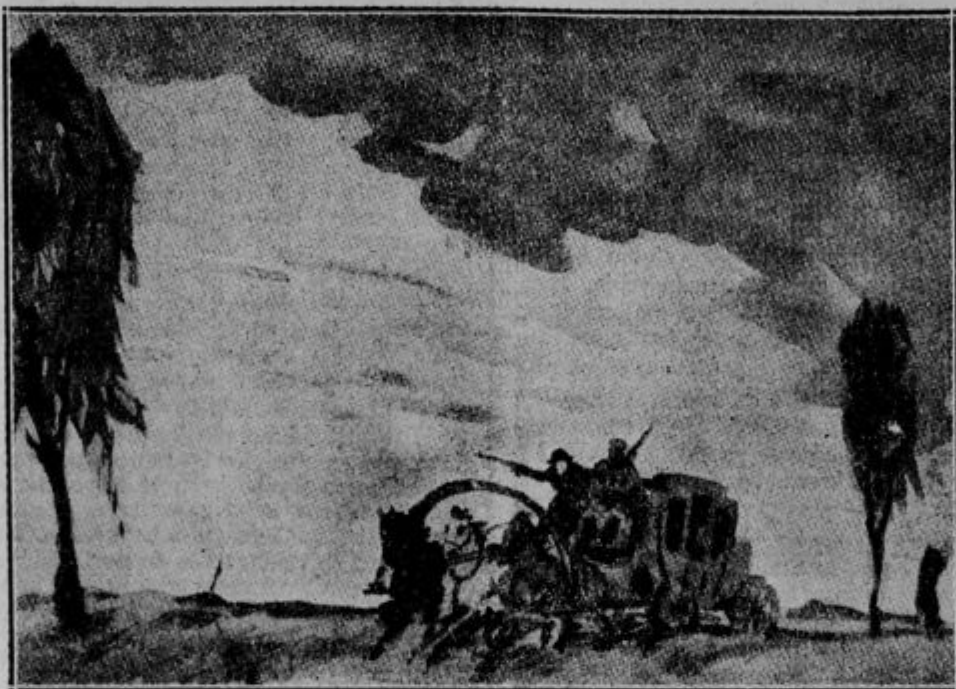
Gospoj Jaczewski je bil Migurski ljub, ker se je stari Jaczewski v navzočnosti gostov krotil in je ni psoval kakor običajno. Vandi je bil ljub, ker je bila prepričana, da je prišel zaradi nje in da jo namerava zasnoviti. Bila je pripravljena, da ga vzame, nameravala je pa, kakor je dejala sama pri sebi: lui tenir la dragée haute. Albina se je veselila zato, ker so se veselili vsi drugi.

Ni bila le Vanda prepričana, da jo je prišel Migurski snubit. Tako so mislili vsi v hiši,

od starega Jaczewskega do pestunje Ludovike, dasi o tem nihče ni govoril.

In to je bilo tudi res. Migurski je bil prišel s tem namenom, toda čez teden dni je odpotoval, kakor da ga je nekaj zmedlo in presenetilo, ne da bi bil prosil za Vandino roko. Vsi so bili nad tem nenadejanim odhodom osupnjeni, toda nihče razen Albine ni poznal vzroka; Albina je vedela, da je bila ona vzrok tega nenadnega odhoda.

Ves čas njegovega bivanja na Roczanki je Albina videla, kako je Migurski najraje in najljubezniveje občeval z njo. Obnašal se je sicer nasproti njej kakor nasproti otroku, jo dražil, toda njeno žensko srce je čutilo, da se je pod tem obnašanjem skrivalo več nego dobrohotnost odraslega človeka nasproti otroku. To sta ji odkrivala njegov smehljaj in njegov pogled. Ni veliko razmišljala o tem, le vesela je bila tega razmerja in nehote se je prizadevala, da bi storila vedno le to, kar je bilo njemu všeč. Njemu je posebno ugajala njena ve-

drost, ki je postajala pod njegovim pogledom vse toplejša, žarkerjša. Tako se je zgodilo, da je Migurski sedaj odpotoval, ne da bi bil zasnovil Vando. Albina je v dnu svoje duše vedela, dasi bi si tega nikdar nikomur ne bi bila upala povedati, da je bil Migurski prišel z željo, da bi vzljubil njeno sestro Vando, da je pa vzljubil njo, Albino. Zelo se je sicer čudila, da je bilo to mogoče, ker se je čutila nasproti lepi Vandi kakor ubog nič, vendar ni mogla drugače, nego da si je bila na jasnem, da je tudi sama z vsem ognjem svojega mladega srca vzljubila Migurskega in okušala vso radost prve in edine ljubezni svojega življenja.

II.

Proti koncu poletja so prinesli listi poročila o revoluciji v Parizu. Takoj nato so prišla poročila o nemirih, ki se pripravljajo v Varšavi. Jaczewski je z upom in strahom prič-

koval vsake pošte, s katero je upal dobiti poročilo, da je Konstantin umorjen in da se je začela revolucija. Meseca novembra je slednjič na Roczanko dospela vest o napadu na grad Belvedere in o begu Konstantina Pavloviča, potem, da je poljski deželni zbor proglasil, da je dinastija Romanovih odstavljena, da je Chlopicki proglašen za diktatorja in da je poljski narod zopet osvobođen. Upor še ni dosegel Roczanke, toda vsi njegovi prebivalci so njegov potek z verno spremljali, ga pričakovali in se nanj pripravljali. Stari Jaczewski si je dopisoval z nekim svojim starim znancem, uporniškim voditeljem, sprejemal skrivnostne židovske mešetarje — ne v gospodarskih, marveč v političnih zadevah, in bil pripravljen, da se, čim pride čas, pridruži upornikom. Pani Jaczewska je skrbela še bolj nego običajno za telesni blagor svojega moža in ga s tem še bolj dražila. Vanda je poslala svoje briljante neki prijateljici z nalogom, da jih proda in izkupiček izroči revolucionarnemu odboru. Albino je zanimalo samo to, kaj počne Migurski. Od očeta je zvedela, da je bil vstopil v Dwernickijeve čete in se je sedaj trudila, da bi zvedela vse, kar se je na te čete

mer je pa le s težavo prikrival svoje sočustvo vanje in celo vžičenje. Zahteval je, naj si sodelovanje v vojni izbije iz glave. »Zenske imajo druge dolžnosti: ljubiti in tolažiti tiste, ki se za domovino žrtvujejo.« Sedaj jo potrebuje on sam, ker je njegova edina radost in njegova tolažba, prišel bo pa čas, ko jo bo potreboval njen mož. Namignil ji je, da je osamljen in nesrečen. Pritisnila je svoje lice, da bi skrila solze, ki so pa vendar močile njegov rokav, na njegovo in obljubila, da brez njegovega dovoljenja ne bo ničesar storila.

III.

Samo ljudje, ki so bili priče, kar so doživeli Poljaki po delitvi Poljske in podreditvi enega dela gospodstvu obsovrženih Nemcev in drugega dela še bolj obsovrženih Moskalov, morejo razumeti navdušenje, ki je prevzelo Poljake l. 1830., ko so se po prejšnjih ponesrečenih ponesrečenih poizkusih začele obetati nove nade na osvobođenje. Toda te nade niso trajale dolgo. Moči so bile neenake in revolucija je propadla. Zopet so na desetletje ruskih mož, ki so se brez misli pokorili, gonili na Poljsko, kjer so pod vodstvom Diebiča, Paskoviča ali vrhovnega poveljnika Nikolaja, ne da bi vedeli, zakaj, pošli zemljo s svojo lastno in s krvjo svojih bratov Poljakov. Tepali so poljsko zemljo in jo znova podvržli gospodstvu slabotnih, ničevih ljudi, ki niso želeli ne svobode ne pokoritve Poljske, marveč le to: zadovoljitev svoje pohlepnosti in svoje otroške nečimurnosti.

Varšava je padla, uporniške čete so bile tepene in razpršene, na stotine, tisoče ljudi usmrčenih, šibanih, preganjenih. Med pregnanci se je nahajal tudi mladi Migurski. Njegovo posestvo so zasegli, njega pa v svojstvu navadnega vojaka poslali v bojni polk na Uralsk.

Jaczewskijevi so preživeli zimo 1832. l. v Vilni, zaradi slabega zdravja starega, ki je od propada revolucije bolehal na sru. V Vilni jih je našlo pismo Migurskega iz trdnjave. Pisal je, da nosi vedre duše vse, kar je preostal in bo še moral prestat za domovino, najsi je še tako težko; nad sveto stvarjo, ki ji je žrtvoval del svojega življenja, ni obupal in je pripravljen, darovati zanjo še drugi del; da bi, če bi se mu ponudila prilika, jutri ravno tako ravnal. Na tem mestu je začel stari ihteti in dolgo ni mogel nadaljevati. V ostalem pismu, ki ga je sedaj do konca prečitala Vanda, je Migurski pisal, da najsi so že bile njegove sanje in želje začasa njegovega zadnjega obiska pri njih, take ali drugačne, bo ostalo to za večno svetla točka njegovega življenja; govoriti pa sedaj o tem ne sme in tudi noče.

Vanda in Albina sta si vsaka po svoje tolmačili pomen teh besed, a se nista nikomur zaupali.

(Dalje prih. nedeljo.)

V novem letu v vsako sloven. družino „Slovenca“!

Na Portugalskem

Se iz šole smo vajeni, da si predstavljamo Španijo in Portugalsko približno enako — piše v svojem potopisu A. Fauss. Če si pa deželi sami ogledamo, takoj opazimo velike razlike med obema in spoznamo, da so meje med njima bistveno opravičene. Ze jezika obeh narodov zvenita čisto različno. Mnogo besed je sicer enakih, toda portugalski izgovor je mnogo mehkejši in ima mnogo š-ov in nosnikov. Španci so čistokrvnejše in lepše pleme, dočim mnogoštevilnih portugalskih tipov nikakor ni mogoče spraviti pod en klobuk. Zdi se, da se družijo tu vsa južna in eksotična plemena. Kot pomorski narod so Portugalci zelo pomešani, deloma tudi z Indijci. Kajti v nasprotju s Španijo si je znala Portugalska do današnjega dne ohraniti velik del svojih kolonij. Kot kolonialna država zavzema za Anglijo in Francijo tretje mesto, in v portugalskih listih se pogosto rabi beseda »Imperium portuguez«. Vsekakor igra

veliko vlogo inozemski kapital, predvsem angleški, ne samo v kolonijah, marveč tudi v deželi sami. Od l. 1908. je Portugalska republika; zadnji kralj in prestolonaslednik, ki so ju tedaj umorili, ležita v eni izmed lisabonskih cerkev poleg drugih kraljev v steklenih krstah. Uniformi sta prašni in trohneni in trupli, ki so ju slabo mazili, razpadata.

Na Portugalskem nimajo smrtnih kazni. Cerkev je ločena od države in redovi so odpravljani. To se posebno pozna v nedeljo, ki se ne posvečuje; zato pa ljudje tem zvesteje praznujejo »plavi ponedeljek«. Po velikih vaseh so sicer cerkve in mnoge »quinte« (gospoščine — dvorci) imajo svoje lastne kapelice, ki pozvanja jo ob nedeljah z majhnimi zvončki; toda trgovine so odprte in kdor hoče, dela in je tudi po tem oblečen.

Praznična barva je na Portugalskem — kakor na Španskem — brezpogojno črna. Zenske

na splošno morda niso tako zale kakor v Španiji, vendar so tudi tu mlada dekleta izredno ljubka, dočim žene večinoma kmalu odebele. Otroke zelo ljubijo in razvajajo ter kitijo kakor lutke.

Takoimenovane »boljše družbe« v Lisabonu skoraj ni videti. Bogati ljudje prebijejo v mestu le manjši del leta, drugače pa žive po svojih dvorcih — quintah — na deželi (revolucija je začudo veleposestva, ki jih je na Portugalskem zelo veliko, pustila nedotaknjena) ali v Parizu, Biarritzu in San Sebastianu. Tam kupujejo tudi svoje potrebščine, zato v Lisabonu ni resnično razkošnih trgovin. Vsi boljši izdelki se uvažajo. V deželi sami je malo industrije, predvsem so še predilnice, keramika in plutovina, ki igra v portugalskem izvozu, surova in predelana, veliko vlogo. Rokodelci so neverjetno nezanesljivi in je skoraj nemogoče dobiti kaj dobro narejenega. Vse se vrši po geslu »pouco mais o menos« (malo več ali manj). Drugi pregovor je približno istega pomena: »para inglez ver« (da Anglež vidi); če grade n. pr. velika, razkošna pročelja, ki prav za prav nimajo nobenega zmisla in jih tudi nikoli ne dovrše, potem se to pravi »para inglez ver«. Tudi njihova vojna mornarica ima po vsej priliki v glavnem ta namen.

Med dobre stvari na Portugalskem spada portsko vino; a najboljšega je celo tu dobiti le po dobrih zvezah. Toda tudi lahko vino je dobro. Grozdje mečkajo z nogami, kakor je sploh poljedelstvo še na skrajno nizki stopnji. Ko odteče prvo vino, zalijejo brozgo z vodo in delajo »aguapo« — obnožjo, ki je zelo priljubljena pijača.

Portugalska kuhinja je sicer nekoliko divja, vendar nikakor ne slaba. Zelo razpisna je, vse masno je zelo masno, vse sladko zelo sladko; jedo veliko in mnogovrstno. Glavni obed je zvečer in obsega po pet vrst jedil, zraven čaj

in slaščice. Čaj, tudi zelenega, na Portugalskem zelo pijo (na Španskem so še-le v zadnjih letih začeli ustanavljati čajarne, po katerih se shajajo emancipirane ženske; po zasebnih hišah je čaj znan le kot zdravilo proti koliki) in ga nazivajo po kitajsko »cha«. Kavjo kuhajo Portugalci s cikorijsko.

Najboljše na Portugalskem so pa ribe. Ribji trg v Lisabonu je najbogatejši v Evropi in po tamkajšnjih tržnicah je mogoče kupiti najlepše morske stvore. Tudi sardine v olju so najboljše portugalske. Tembolj čudno je, da ljubijo Portugalci najbolj neke vrste polenovko, ki jih love ob novofundlandski obali. Priprosto ljudstvo se hrani poleg rib s kruhom in oljem ter uživa posebno mnogo čebule in česna, dasi ne toliko kakor Španci. Kdor se prilagodi portugalski kuhinji, more tu zelo poceni živeti.

Ljudstvo je neverjetno skromno v svojih zahtevah. Zato so tudi plače zelo nizke. Tovaršiški delavec zasluži poprečno po 33.60 Din dnevno, kmetski delavec po 27 do 33 Din in služkinja približno 270 Din na mesec. Poslov imajo po hišah zelo veliko, tudi črnece, za odgojiteljice jemljejo večinoma Francozinje in Nemke.

Portugalci se na splošno ne dajo primerjati s Španci, a v nekaterih stvareh jih pa prekašajo. Tako sta španec in Portugalec enako ljubezniva nasproti gostu, vendar je portugalsko gostoljubje večje, iskrenješe; španec ima sicer navado reči: »Moja hiša vam je na razpolago«, vendar bi bil zelo presenečen, če bi njegovo povabilo sprejeli. Portugalec je dovtipen, jezik ima polno večpomembnih besed. Lisabonsko narečje je težko umljivo tudi za tiste, ki govore gladko portugalsko. — V kupčiji so Portugalci morda še spretnejši nego Orki. Svobodnejši so, gibkejši in dostojnejši nego Španci.

Zivalim se godi pri njih dokaj boljše nego

O železniških nesrečah

Direkcija državnih železnic v Ljubljani ob-
javlja:
V zadnje mēsu se vedno čēše ponavlja, da
se nezgode, ki se pripetijo pri železniškem obratu
ali zaradi njega, obravnavajo po časopisih in vsled
tega tudi v privatnih razgovorih na način, ki ne
kaže nikake volje za dos go pravičnega in stvar-
nega razčiščenja, temveč je posledica enostranskih
informacij posameznikov, ki pri tem zasledujejo
svoje osebne interese. Ker pri tem ne gre toliko
za ugled posameznih funkcijonarjev uprave, kol-
ikor za ugled ustanove in države kot lastnice pod-
jetja, smatra direkcija državnih železnic v Ljub-
ljani za svojo dolžnost, da opozori občinstvo na
pravo stanje in pravilne odnose med upravo in
občinstvom.

Za občinstvo so najvažnejše nezgode privat-
nikov vsled železniškega obrata. Pri tem se zelo
rado pozablja, da so železnice obšernostna na-
prava, ki jo vzdržuje država torej davkoplačevalci.
In vendar se pri vsaki nezgodi ponavlja splošna
tendenco, naj škodo plača, ali je kriva ali ni kriva,
železniška uprava. Razširjenje nepravilnih vesti je
v večini slučajev le poskus ustvarjanja razpoloženja
v prid nepredvidnemu posamezniku na škodo države.
dasi je posledica navadno le oškodovan ugled
uprave in države. Železniška uprava nima intere-
sa na potvarjanju pravega stanja ter bo škodo,
ki jo je po stvarnih in nepristranskih ugotovitvah
prizadela komurkoli, tudi poravnala. Dolžna je pa
pri tem varovati ugled in interese države.

V pojasnilo navajamo par slučajev:

Po tragični nesreči, ki se je zgodila pred par
tedni vsled trčenja avtobusa z vlakom, ki vozi na
Vrhniko, na nezavarovanem prelazu državne ceste
med Brezovico in Drenovim gričem, se je splošno
kritizirala uprava železnic, ker prelaz ni zavarov-
van z zapornicami. Na tej čisto lokalni železnici
vozi dnevno šest vlakov, ki prekinajo cestni promet
vsak za 8 do 10 sekund, vsi skupaj torej dnevno
za 50 do 60 sekund ali komaj 1 minuto. Avto, ki
pasira progo, potrebuje za to komaj tretjino ali
kvečjemu poldrugo sekundo. Ze to dejstvo kaže,
da trčenje z vlakom ni baš lahko doseči. Zahteva
po zapornicah je tu direktno nesmiselna. Ne le,
da taka naprava zahteva velike stroške v breme
države, ampak pomeni bič, ki ga cestni vozniki
kličejo nase. V vseh modernih državah obstoja baš
vsled vedno močnejšega cestnega prometa tendenca,
da se odpravi čimveč cestnih zapornic, pač pa da
se pasanti vzgojijo k čim večji pazljivosti. Statistika
železniških nezgod na prelazih jasno kaže, da so
nezgode bolj pogoste tam, kjer so prelazi zavarov-
vani z zapornicami kakor na prostih prelazih ne
glede na to, da povzročajo zapornice velike izgube
časa, zlasti avtomobilistom. Krivda leži pri takih
slučajih večinoma na nepazljivosti, nepravilni vožnji
ali na nesrečnem slučaju: krivda železniškega
osebja je zelo redka. V zvezi s tem smatramo za
potrebno opozoriti vse občinstvo, zlasti pa avto-
mobiliste, da predpisuje novi zakon o železnicah za
javni promet, ki velja od meseca oktobra m. l. v
§l. 119, da mora vsakdo, ki hoče pasirati nezava-
rovan železniški prelaz, obstati in pogledati, ali ne
prihaja od katere strani vlak. S tem zakonom je
pač na pravilen način zavarovan interes države,
nikdar pa ni mogoče dovoljno preprečiti nepazlji-
vosti in malomarnosti, ki je na večkrat povod ne-
zgodam.

V zadnjem času niso redki slučaj, da kdo

izmed potujočega občinstva pade iz vlaka. Krivda
se po navadi pripisuje železniškemu osebju, redko
kdo pa uvideva težko službo osebja, zlasti pri na-
valih občinstva. Kljub navodilom, ki so nabita v
vozovih, in opozorilom uslužbenec, ki se jih rado
smatra za šikane, mnogi potniki najraje slonijo
ob vratih, izstopajo na napačni strani in pustijo
vrata za seboj nezavarovana, kar drugemu potniku
lahko povzroči smrt.

Uprava se zaveda, da je delo, ki ga vršijo
železničarji, odgovorno, težko in nevarno. Mnogo
železničarjev plača in konča to delo s svojim živ-
ljenjem. Zavedati se pa mora uprava tudi tega,
da ji tisoči potnikov zaupajo življenje in premo-
ženje ter da mora svoje delo vršiti ne samo z
nezmisljivimi stroji, temveč glavno s svojimi
uslužbenec, ki so kakor drugi ljudje podvrženi vsem
človeškim slabostim. Jasno je, da v takem polo-
žaju ne zadostuje povsod in pri vsakem dobru be-
sedu, niti ni mogoče pri vsakem pregrešku klicati
na pomoč kazenskega zakona. Uprava ima svoje
predpise in svoje kazni. Toda, kakor se rado kri-
tizira upravo, da ne vrši svojih dolžnosti in ne po-
činja svojih uslužbenec, kadar gre za nezgodo ka-
kega zameznika, tako je nasprotno zopet uprava
kriva, kadar doleti nesreča katerega železniškega
uslužbenca. V slučajih smrtnih nezgod nadzornika
Kolarica v Zagoru se je obitalo upravi, da je kriva
nezgoda, ker je nadzornik prege moral nadomestiti
istočasno tudi sosednega nadzornika, kjer ni
poznal krajevnih razmer. Take substitucije, ki so
navadno le kratkotrajne, se vrše sporazumno z
osebjem in v korist osebja, ki bi drugače mnogo-
krat ne moglo izkoristiti svojih letnih odmorov v
zaželjenem času. Diktira pa to splošna situacija
vseobče šleđenje v državi. Nepoznan e krajevnih raz-
mer bi po tej logiki moralo dnevno dovajati do
smrtnih nezgod nešteti železničarjev, ki vršijo
službo kot namestniki, zdaj tu zdaj drugod. Vzrok
nezgode, ki bi jo lahko pojasnili le Kolaric sam, težje
najbrž v kak slučajni raztresenosti, ki o doživl-
dnevno skoro vsak človek in ki pri občasnem člo-
veku povzroči mogoče malenkostne ali nikakih po-
sledic, pri železničarju pa povzroči lahko težke ne-
zgode s težko materialno škodo ali celo s člove-
škimi žrtvami. Gotovo pa ni pravično niti pošteno,
ako se taki tragični slučaj uporablja v agitacijske
svrhe proti upravi in državi. Največkrat dostavljajo
časopisom take namenoma poltorjene vesti dema-
goško razpoloženi železničarji sami, na kar se pod
krinko stvarne kritike raznesejo med državljane,
gotovo ne v korist države in njenih podjetij, niti
v korist železničarjev. (AA.)

Murska Sobota

Rojstva, poroke, smrt itd. v preteklem letu.
Kar se tiče števila rojstev, porok in smrtnih
slučajev, stanje ni dosti drugačno kakor prej-
šnja leta. Opaža se neznatno nazadovanje. Ma-
trike izkazujejo 173 rojstev, 39 porok in 104
smrtnih slučaje. Zupljanov je umrlo 76. Ostali
slučaji odpadejo na bolnico. Med umrlimi je
bilo največ majhnih otrok in starcev od 70 let
naprej. Najstarejši umrlí so prekorachli tudi
90 leto. Naraščaj znaša 97, kar je za M. Soboto
na vsak način dovolj lep napredek.

Od drugih zanimivosti omenjamo, da so
vstopile v kat. cerkev 3 osebe, izstopila pa je
ena. — Uradnih pesem je bilo odposlanih 692.

Srečanje zemlje s planetom Erosom

Koncem meseca januarja bodo usmerjeni vsi
večji daljnogledi mnogih zvezdarn po svetu proti
južnemu delu ozvezdja Velikega Leva, kjer se bo
tisti čas gibala zvezda z imenom Eros. Pa mnogo
več kot sicer astronomi ne bodo mogli ugledati:
videli bodo le drobno svetlo točko te zvezde sredi
tisočev migljajočih točk zvezd stalnice. Po zanimanju
zvezdoslovcev za pojav Erosa in po njihovih obsež-
nih pripravah za ta dogodek smemo sklepati, da
gre tu za važne stvari.

Obitelj našega osolnčja premore poleg devetih
velikih planetov (Merkur, Venera, Zemlja, Mars,
Jupiter, Uran, Neptun in Pluton), množice repatic
in drugih manjših in najmanjših svetovnih teles,
še veliko malih planetov ali planetoidov, znanih
sedaj že mnogo nad tisoč. Skoraj vsi se gibljejo
med Marsom in Jupiterom ter tako polnujejo široko
zev med obema planetoma. Tudi v največjih daljno-
gledih, s katerimi motrimo zvezdnato nebo, vidimo
planetoida le kot svetlobne točke brez vsakih raz-
sežnosti. Le dvojico ali trojico teh drobnih premi-
nic more ob prav ugodni priliki opaziti prosto oko.
Planetoidi ne morejo biti tedaj velika svetovna te-
lesa; nasprotno, za zvezdoslovce so skoraj najmanj-
ši izmed tistih, ki se samostojno gibljejo okoli
Solca. Večina planetoidovih premerov doseže ko-
maj 100 km, le par izjem je med njimi, ki imajo
premere dolge kakor stotin kilometrov. Eros je pa
še poseben pritiklav; kolikor nam je do sedaj
znano, meri njegov premer kakih 16 km! Pravi
svetovi peden-možikov, v par urah bi jih lahko
človek obhodil!

Od vseh planetoidov zanima zvezdoslovce se-
daj oni, ki nosi ime Eros ali oznako 433. (Vsek
mali planet namreč, ki je odkrit in čigar pot in
obhodno dobo izračunajo — vsako leto jih je ne-
kaj —, dobi radi lažjega pregleda poleg imena še
število v onem redu, kot je bil odkrit.) Eros je
namreč po sedanjem znanju ono svetovno telo, ki
se mora poleg Lune najbolj približati naši Zemlji.
Naslednja preglednica nam poda naše najbližje
kozmične sosedje z njihovimi najmanjšimi razdalja-
mi od Zemlje (izvzemli repatic in par drugih pla-
netoidov):

Luna 387.000 km,
Eros 17 milijonov km,
Venera 40 milijonov km,
Mars 57 milijonov km,
Merkur 78 milijonov km in za primer še
Solnce 147 milijonov km.

Dobe, ko se nam morejo približati svetovna
telesa na najmanjše razdalje, so redke in odvisne
od mnogih okolnosti. Znano je, da se gibljejo pre-
mičnice v elipsah okoli Solca, ki stoji v enem
izmed obeh njenih gorišč. Elipse velikih planetov
in nekaterih planetoidov so zelo podobne krogom,
pri repaticah in ostalih planetoidih so pa bolj ali
manj raztegnjene. Med slednje spada tudi Eros.
Ono točko elipse, ki je Solcu najbližja, imenu-
jemo prisolnčje; odsolnčje pa ono, ki je od Solca
najbolj oddaljena. Premičnica, ki ima svoj tir (elip-
so) izven zemeljskega tira — kar velja za Erosa —
bo imela tedaj najmanjšo razdaljo od nas, ko bo
Zemlja najbližje njenemu prisolnčju, kjer se mora
premičnica takrat nahajati. Krajše: Zemlja mora
biti v odsolnčju, planet v prisolnčju, oba pa na isti
strani Solca. Če pa je tir premičnice v notranjosti
zemeljskega (Venera, Merkur), je pa obratno: Zem-
lja v prisolnčju, planet v odsolnčju. Jasno je, da je
verjetnost takega dogodka jako majhna, pojav sam
pa zelo važen za razne astronomske naloge. Zvezdo-
slavci jih za mnoga desetletja v naprej izračunajo

in se nanje temeljito pripravijo.

Eros doseže svojo najmanjšo razdaljo od Zem-
lje — 17.342.000 km — dne 29. januarja. Ze zgoraj
smo omenili, da bo tudi skozi največje daljnogledne
viden le kot svetlobna točka, čeprav bo mogoče
svetlobna jakost dovolj velika, da ga bomo mogli
opaziti tudi s prostim očesom. Naloga zvezdoslov-
cev bo le v tem, da določijo z največjo natančnostjo
njegovo lego z ozirom na okolišne zvezde stalnice.
Zato jim gre v račun točkasti lik planetoida, kajti
merjenje bi ne bilo tako točno in zanesljivo, če bi
kazal večjo ali manjšo svetlobno ploskev.

Ta merjenja imajo namen, določiti najvažnej-
šo razdaljo v našem solnčnem sistemu, namreč raz-
daljo Zemlje od Solca. Ta razdalja je »meter«
zvezdoslovcev, z njim merijo vse daljave v svetov-
nem prostoru. Ne smemo se tedaj čuditi, da posve-
čajo zvezdoslovci toliko pažaje določitvi njihove
merske enote.

Jasno je, da te razdalje ne moremo izmeriti
z merskim irakom ali kakor drugo slično pripra-
vo. Moremo jo le po ovinkih določiti. Če hoče do-
gnati astronom razdaljo kake zvezde, izmeri le nje-
no paralakso, to je kot, pod katerim se vidi iz te
zvezde (točneje iz njenega središča) zemeljski pol-
mer. Vse ostalo je stvar enostavnega računa. Para-
laksa (grško: spreminjanje, premik) Solca znaša
8,80". Pod tem kotom bi videli iz solnčnega sre-
dišča polmer Zemlje. Za primer naj služi dolžina
1 cm, ki bi jo videli pod označenim kotom v raz-
dalji 229 m.

Na podlagi istostanskega določanja lege Erosa
na nebu po raznih zvezdarnah zemeljske površine
— kolikor dopušča vreme in dnevna doba — bodo
ugotovili z največjo natančnostjo paralakso Erosa.
S pomočjo tretjega Keplerjevega zakona pa bodo
izračunali solnčno paralakso, odnosno razdaljo
Zemlje od Solca. Za ta račun namreč zadostuje
poznati obhodni dobi Zemlje in Erosa in njuno
medsebojno razdaljo. Z istim Keplerjevim zakonom
je možno iz obhodne dobe kateregakoli planeta iz-
računati njegovo oddaljenost od Solca.

Določanje solnčne paralakse na podlagi opa-
zovanja planetoida Erosa bo gotovo eno najnatanč-
nejših in njena vrednost odločilna za dolgo
vrsto let.

Eros pa je tudi od druge plati zanimiv. Nje-
govo pritičkavo naravo smo že omenili — v pre-
meru meri 16 km — pa v zvezi temu kolovratu strogo
po predpisanih zakonih okoli Solca in vzbujajo
toliko zanimanja v učnih glavah. Njegov tir je
precej eliptičen, v prisolnčju bi bil mogoče viden
s prostim očesom, v odsolnčju ga pa z največjimi
daljnogledi ni mogoče opaziti. Svojo svetlobno ja-
kost spreminja, enkrat je svetlejši, drugič zopet
manj. Nekajkrat spreminja svetlobo v enakih ča-
sovnih presledkih, drugič zopet popolnoma nepra-
vilno. Zgodi se celo, da te spremembe prenehajo
in Eros sveti tedaj s stalno svetlobo. Ni še točno
dognan vzrok tem zagonetnim spremembam; naj-
brže pa je planetoid le velika skala nepravilnih
oblik, vrteča se okoli osi. Pri tem vrtenju kaže
večje ali manjše, različno osvetljene ploskve ter
nam na ta način sije v spremenljivi svetlobi. Ker
je Eros zelo majhen (ima majhno maso), se more
dogoditi, da ga prevzame Zemlja v svoje okrilje!
Zaide lahko v ono območje zemeljske privlačnosti,
kjer je vpliv Zemlje večji od vpliva Solca. Potem
je konec njegove prostosti, moral bo kot majhna
luna obkrožati Zemljo! Za Zemljane bo postalo
nebo zopet zanimivejše, saj bošta na njem namesto
ene kar dve luni!

S. Br.

Tipom
že spoznam
sinost kvalitete

Kupujte samo
zajamčeno
stalnobavno
svilo

Emona
BERG

**JUGOČESKA
KRANJ**

Najboljše kupite

Nogavice, damske in moške rokavice, damsko in moško perilo Bengerjevo, puloverje, telovnike (vestje) zepne robce, kravate, ovratnike, srajce, šifone, glote, čipke, vezene gumbe, DMC prejice, ručne torbice, aktovke, dežnike, športne ter toalet, potrebščine le pri

JOSIP PETELINC - Ljubljana

blizu Prešernovega spomenika, ob vodi

Spodnještarska ljudska posojilnica

Registrovana zadruga z neomejeno zavezo

v Mariboru

Sprejema vloge na hranilne knjižice in tekoči račun ter jih obrestuje po najvišji obrestni meri.

Daje posojila na hipoteke, poroštvo, zastave itd. - Izvršuje vse v denarno stroko spadajoče posle.

AGRIPPA

(švedski patent)

je najpraktičnejša kartoteka v obliki knjige. Upe-
ljana je v vseh evropskih državah.

Prekaša vse vertikalne kartoteke s prostimi listi
vsled enostavnosti; pregledne kontrole, prihranki
na času, nizke nabavne cene i.t.d.

Priporočljiva je osobito kot salda konti ali blagovna
knjiga za poletnike in trgovce, kot imenski register
za denarne zavode, urade, odvetnike, šole, društva i.t.d.

Prospekte, pojasnila ter proračune daje gratis

M. TIČAR

Ljubljana, Šelenburgova ul. 1.

Glavno zastopsivo „AGRIPPA“ za Jugoslavijo.

Dvokolesa

motorji, šivalni stroji, otroški in igračni
vozički, pnevmatika, posamezni deli. -
Velika izbira, najnižje cene - Prodaja na obroke.
Ceniki franko.

„TRIBUNA“ F. B. L.,
tovarna dvokoles in otroških vozičkov
LJUBLJANA, Karlovska cesta štev. 4

Ogledala

seh vrst, velikosti in oblik

Steklo

zrcalno 6—8 mm, masinsko 4—6 mm, portalno,
leusce, alabaster itd.

Spectrum d.d.

Ljubljana VII - Telefon 23-43

Zagreb Celovška 81 Osijek

Glasbo
v vsak dom!

Ali kdor koli iz
Vaše družine lah-
ko v kratkem igra
kak instrument
potom našega
brezplačnega pla-
menega učnega te-
čaja, ter si ustvari
doma prijetne ve-
dere. - Zahtevajte še danes naš velik!

BREZPLAČNI KATALOG

s katerim dobite tudi zastavi ponudno knji-
žico »Kako postati dober godbenik.
Prilika za nakup je ugodna, instrumenti
poceni, učenje lahko. Nudimo Vam

Violine od Din 95- Klarineti od Din 120- dalje
Mandoline od Din 135- Trombe od Din 430- dalje
Gitare od Din 207- Klavir, citre od Din 192- dalje
Tamburice od Din 98- Gramofoni od Din 380- dalje
Ručne harmonike od Din 85- dalje itd.

Na večje odpreme vrške glasbil v Jugoslaviji

Meinel & Herold

tvornica glasbil, gramofonov in harmonik
Prodajna podružnica MARIBOR štev. 102

Vreče.

Kdor rabi vreče kupi jih naj-
ceneje pri tvrdki:

Mirko Mlakar

Ljubljana - Slomškova ulica št. 11

Najvarnejše in najboljše naložite denar pri

Ljudski posojilnici v Celju

registr. zadruga z neomejeno zavezo
v Celju, v novi lastni palači na vogalu
Kralja Petra ceste in Vodnikove ulice

Stanje hranilnih vlog nad
Din 90,000.000. Obrestna
mera najugodnejša. - Za
hranilne vloge jamči poleg
rezerv in hiš nad 3000
članov posestnikov z vsem
svojit premoženjem. -

Posojila na vknjižbo, poroštvo ter
zastavo pod najugodnejšimi pogoji

Vlagatelji pri Ljudski posojilnici v
Celju ne plača nobenega reninega
davka

Redna stolica

lahka in naravna, brez bolečin in driske, se do-
seže z uporabo staroznanih

KROGLJIC IZ KRVAVINE.

Domača cascara. To izvrstno domače sredstvo či-
sti želodec, urejuje stolico, zmanjšuje lenost in
natrpanost črev. Cena skatljice močnejših 12 Din,
cena skatljice slabših 10 Din. Proizvaja in razpo-
šilja stara, l. 1599 ustanovljena Kaptolska lekarna
sv. Marije, lekarnar Vlatko Bartulić, Zagreb, Je-
lačićev trg 20. Dobiva se v vseh lekarnah.

Od dobrega najboljša je le

GRITZNER-ADLER

šivalni stroj in kolo

Elegantna izvedba,
najboljši materiali

Novost

Šivalni stroj

kot damska

pisalna miza

Le pri

JOS. PETELINC - LJUBLJANA

TELEFON INTERURBAN 2913

Zmerne cene, tudi na obroke

Galoše in snežni čevlji

z znamko

„TRETORN“

sestoji iz najboljšega in najsolid-
nejšega materiala, tako da se
odlikujejo v največji trpežnosti.
Zato ne kupujte nepoznatih fa-
brikatov, temveč le galoše in
snežne čevlje z znamko TRE-
TORN, ker je dokazano, da ni
boljših.

Sveče

cerkvene, vseh velikosti, voščene la, kakor tudi kompozicije (Milly), se do-
Zahtevajte cenike! bijo v boljših kvalitetah pri svečarni Zahtevajte cenike!

FRANC GERT — Maribor, Gosposka ulica št. 13.

Popolnoma varno naložite svoj denar v

Vzajemni posojilnici

v Ljubljani, r. z. z o. z.

na Miklošičevi cesti poleg hotela »Union«.

Hranilne vloge se obrestujejo

najugodneje.

Rentni davek od obresti hranilnih vlog, kateri znaša
circa po odstotka obresti, se ne odtegne vlagateljem.
Varnost nudijo lastna palača, nadpolicovica dežne hotela
»Uniona«, hiše in zemljišča. Kredi i v tekočem ra-
čunu Posojila proti poroštvo, vknjižbi na posetstva
itd. Denar se naloži lahko tudi po poštinih položnicah.

Naznanjamo, da nam je umrl naš upravni od-
bornik

Ivan Tokan

Časten spomin vrlemu, našemu nenadomestlji-
vemu sodelavcu.

Ljubljana, dne 3. januarja 1931.

Delavsko glasbeno društvo

»Zarja«

Globoko potrtega srca naznanjamo vsem sorodnikom in
znancem, da nas je za vedno zapustila nepozabna soproga,
predobra mati, stara mati in tašča, gospa

Marija Kovič roj. Ciglar

dne 2. januarja 1931 ob 8 zvečer, po daljši in mučni bolezni,
previdena s tolažili svete vere. - Pogreb nepozabne pokoj-
nice so bo vršil v nedeljo dne 4. januarja 1931 ob 1/4 po-
poldne iz hiše žalosti Vodmat, Zaloška cesta 14, na pokop-
ališče k Sv. Križu. - Sveta maša zadušnica se bo brala
dne 9. januarja ob 1/7 jutraj pri sv. Petru.

Blago pokojnico priporočamo v molitev in blag spomin.

Vodmat, dne 3. januarja 1931.

IVAN KOVIČ, soproga. - KAREL, sin. - JOZEFA, MARIJA in
ANGELA, hčere — in ostali sorodniki.

Naznanjamo prebridko vest, da je naš predragi oče, gospod

Franc Lušina

večletni župan občine Sora in posestnik

danes, dne 3. januarja 1931, po dolgi in mučni bolezni, večkrat
previden s tolažili svete vere, mirno v Gospodu zaspal.

Pogreb nepozabnega očeta se bo vršil v ponedeljek, dne
5. januarja 1931 ob 9 dopoldne iz hiše žalosti v Gostecah št. 7
na farno pokopališče v Sori.

Pokojnika priporočamo v molitev in blag spomin.

Gostec, dne 3. januarja 1931.

Franc Lušina, posestnik in župan, sin; Ivana Lušina, sinaba;
Kristina, Avguštin, Ivanka, Franci in Milka, vnuka in vnukinje;
Marija Dobnikar roj. Lušina, hči; Ivan Dobnikar, zet.

Zahvala

Za mnogostransko izkazano nam sočutje povodom težke
izgube, ki nas je zadela s smrtjo našega ljubljene očeta,
starega očeta, tasta in strica, gospoda

Janeza Vilharja

za poklonjeno cvetje in vence, izrekamo našo prirčno zahvalo.
Prav posebej pa nas veže dolžnost, zahvaliti se čast. duhov-
ščini ter vsem onim, ki so pokojnika v tako obilnem številu
spremili na njegovi zadnji poti.

Postojna-Ljubljana, dne 3. januarja 1931.

JAKOB, sin

v imenu vseh ostalih sorodnikov.

